

פרשת נח: כוחה של תפילה

א. הקדמה

אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלָּךְ נֹחַ... וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ
לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל
בָּשָׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קָךְ כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס
מִפְּנֵיהֶם וְהִנֵּנִי מִשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ.¹

בפרשייה זו יש להתבונן בשני עניינים:

ראשית, דברי התורה 'נח איש צדיק תמים' עומדים בסתירה לדברי **הבבלי סנהדרין** (קח ע"א):
אף על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן בעיני ה', שנאמר נחמתי כי עשיתם ונח מצא חן
בעיני ה'.

מבואר, שגם לנח היה חלק בהשחתת הבריאה, בניגוד לתיאור הכתוב שהיה 'צדיק תמים'.
בנוסף יש לתמוה על דברי הבבלי הנ"ל, אם אכן היה לנח חלק בהשחתת הבריאה, מדוע א"כ
הצילו הקב"ה, הרי יש בכך מעין נשיאת פנים במציאת חן?

ב. תפילה כשינוי

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל
הָאָרֶץ וַיָּשֹׁכּוּ הַמַּיִם - זֶה הַשֵּׁם מִידַת הַדִּין הוּא, וְנִהְפְּכָה לְמִידַת רַחֲמִים ע"י תְּפִילַת
הַצַּדִּיקִים, וְרִשְׁעָתָן שֶׁל רִשְׁעִים הוֹפֶכֶת מִידַת רַחֲמִים לְמִידַת הַדִּין.²
מדברים אלו מבואר, שהיו במבול ב' מצבים קיצוניים - מעשיהם הקלוקלים של דור המבול הפכו
את מידת הרחמים של הקב"ה למידת הדין, ואילו זכירת הקב"ה את נח בהיותו בתיבה היוותה
את הפיכת מידת הדין ששררה בעולם למידת הרחמים.
ההקצנה טרם המבול ולאחריו היא בכך שמידה אחת נכפפה למידה השנייה.
כלומר, הקב"ה מנהיג עולמו בב' מידות, מידת הדין ומידת הרחמים, אך מעשי דור המבול
הקלוקלים הצליחו לכפוף את מידת הרחמים למידת הדין, היינו שבאותה העת לא שררה כלל
מידת הרחמים בעולם, דבר שהיווה את מחיית היקום.
מאידך, כאשר זכר הקב"ה את נח ואשר איתו בתיבה, הרי שמידת הדין עצמה 'נהפכה למידת
רחמים', דבר שנעשה באמצעות 'תפילת הצדיקים', כדברי **הבבלי** (סוכה יד ע"א; יבמות סד ע"א),
הממשיל את תפילת הצדיקים לכלי כעין מזלג "של ברזל ולו שלוש שיניים, ומהפכין בו קש
בגורן"³.

וַיַּעֲתֹר יִצְחָק לֵה' - למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעתר? לומר לך, מה עתר זה מהפך
את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפילתן של צדיקים מהפכת מידותיו של הקב"ה
ממידת אכזריות למידת רחמנות.

¹ **בראשית** (ו, ט-יג).

² **רש"י** (בראשית ח, א).

³ **רש"י** (שבת קכב ע"ב ד"ה מלגו).

מבואר, שבכוחה של התפילה להפך את מידת הדין עצמה למידת הרחמים, היינו לא רק להעביר את ההנהגה ממצואות של מידת הדין למידת הרחמים, אלא הופכת היא התפילה את עצם מידת הדין לרחמים, דבר שמבואר בפסוק הנ"ל 'וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים', היינו שגם מידת הדין המבוטאת בשם 'אֱלֹהִים' התהפכה למידת הרחמים ע"י תפילת נח.

ויש לעיין, מכיוון שמבואר שנעתר הקב"ה לתפילת נח והחשיבה כתפילת הצדיקים שבכוחה להפוך את מידת הדין למידת רחמים, א"כ מדוע לא עלה בדעתו של נח להתפלל תפילה זו טרם הגיע המבול; מדוע תפילה זו באה רק לאחר י"ב חודש בתיבה?

המקור לתפילתו של נח בתיבה מצוי בדברי **המדרש** (בראשית רבה פרשה לד, א):

וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התיבה - הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך בי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי. הוציאה ממסגר נפשי - זה נח שהיה סגור בתיבה י"ב חודש. להודות את שמך - לתת הודיה לשמך. בי יכתירו צדיקים - יתכללון בי צדיקא. כי תגמול עלי - שגמלת עלי ואמרת לי צא מן התיבה.

עיקרה של תפילת נח הייתה 'הוציאה ממסגר נפשי', תפילה המורה על המצב בו היה שרוי, מצב של סגירות ואי-יכולת להתפתח, מצב שבעקבותיו באה התפילה שהפכה את מידת הדין לרחמים. ויש להבין את כוחה של תפילה זו, המהפכת את המידות, שבאה דווקא 'ממסגר נפשי'. השאלה המרכזית בתועלת התפילה היא, כיצד מתבטל העונש בעתיה של התפילה שנושא האדם לקונו, כפי שהציג שאלה זו **רבי יוסף אלבו** (ספר העיקרים, מאמר ד פרק יח):

מה שגרם לאנשים לפקפק בתועלת התפילה, קרוב למה שהביא אותם לסלק ידיעת ה'. וזה, שהם אומרים שלא יימלט הדבר מחלוקה: או שנגזר מה' טוב מסוים על אדם, או שלא נגזר. ואם נגזר - אין צורך בתפילה. ואם לא נגזר - איך תועיל התפילה לשנות רצון ה', לגזור עליו טוב לאחר שלא נגזר?!

תשובתו של רבי יוסף אלבו היא, שיסודה של התפילה אינו בשינוי רצון הקב"ה ממה שגזר בתחילה, אלא מדובר על שינוי המעמד האישי של האדם:

שההשפעות העליונות ישפיעו על האדם המקבל בהיותו במדרגה ידועה ובהכנה ידועה לקבלן, ואם לא יכין האדם עצמו לקבל השפע ההוא, הנה האדם מונע טוב מעצמו... ולפי זה נאמר, שכשנגזר על האדם טוב מסוים, הנה הוא נגזר עליו במדרגה ידועה מכשרון המעשה, וזה כלל ייעודי התורה. וכן כשנגזר על האדם רע מסוים, הנה הוא נגזר בהיותו במדרגה ידועה מהרוע או בהכנה ידועה. וכשתשתנה המדרגה ההיא או ההכנה ההיא, תשתנה הגזרה בהכרח לטוב או לרע...

ועל זה הדרך הוא מבואר, שתועיל התפילה או כשרון המעשה על מנת שהמתפלל יהיה מוכן לקבל שפע הטוב, או לבטל ממנו הרע שנגזר עליו, בגלל שהשתנה ממדרגת הרוע שהיה בה... ואין להקשות ולומר: איך ישתנה רצון ה' יתברך על ידי התפילה? מפני שכך הוא רצון ה' מלכתחילה: שתתקיים הגזרה בהיות האדם באותה מדרגה ובאותה ההכנה, ואם תשתנה ההכנה - תשתנה הגזרה.

לדבריו, התפילה מהווה את שינוי מעמדו האישי של האדם מול בוראו, שינוי מעמד אשר ממילא מסיר מעליו את הגזירה שנגזרה קודם התפילה, שהרי עתה הוא אינו אותו אדם עליו נגזרה הגזירה.

רעיון זה דומה לתהליך התשובה,⁴ כדברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ו):
התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק
ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד.
לדבריו, מועילה היא התשובה לקרב את האדם לבוראו, וממילא בכך ישנו שינוי מעמד אישי של
האדם, כהמשך דבריו: "אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים".⁵
לאור זאת, שיסודה של התפילה להביא לידי שינוי מעמדו האישי של האדם מול בוראו, מובן מדוע
בכוחה להפוך את מידת הדין למידת הרחמים, להביא לידי שינוי המציאות האישית וממילא
תבוא הפיכת המידות.

ג. 'סגור בתיבה י"ב חודש'

והנה, כל עניינו של המבול והשחתת הבריאה נועד להוות שינוי בדפוסי ההתנהגות שהיו נהוגים עד
אז בעולם, דבר המתגלה בדברי המשנה (עדויות פ"ב מ"י) המשווה את משפט דור המבול ואת
משפט רשעים בגיהנום במשך זמן של י"ב חודש.⁶
ויש להבין את מעלת זמן י"ב חודש כמהווה תיקון לחטאי דור המבול ולרשעים.
ניתן לומר, ששיהוי תקופה של י"ב חודש מהווה את היכולת לשינוי ומעבר ממצב אחד למשנהו,
כפי אשר ניתן לראות בעניינו של רבי שמעון בר יוחאי שהתחבא במערה יחד עם בנו, כאשר לאחר
צאתם מהמערה היו מחריבים את העולם בראותם אדם העובד באדמה, באומרם: "מניחין חיי
עולם ועוסקין בחיי שעה. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חיזרו למערתכם",
למשך של י"ב חודש - "משפט רשעים בגיהנום - שניים עשר חודש".⁷
והנה, לאחר אותה תקופה של י"ב חודש ששהו רשב"י ובנו במערה הם יצאו שוב, ומבטם על
העולם השתנה ממבטם הקודם. בעוד שמקודם היו מהבילים את ענייני החומר בעולם הזה,⁸ הרי
שלאחר שראו אדם זקן הממהר בערב שבת בין השמשות ובידו ב' הדסים, אמר רשב"י לבנו: "ראה
כמה חביבים המצוות על ישראל",⁹ היינו מעתה הם הבינו שיש ערך לענייני החומר כמכניסים
לענייני הרוח, עד אשר פנה רשב"י לתיקון ענייני העיר, "הואיל ואיתרחיש ניסא - איזיל אתקין
מילתא".⁷
נראה, שהתפנית בדעתו של רשב"י חלה בעקבות השהות הנוספת במערה י"ב חודש כמשפט רשעים
בגיהנום, משך זמן המורה על תהליך של תיקון ויציאה ממצב אחד למשנהו.⁹
כך גם בעניין המבול שארך משך תקופה זו, המלמדת על מגמת הקב"ה להעברת העולם ממצב
אחד למשנהו. ואכן, היה בכוחה של התשובה והתפילה להחיל שינוי מצב זה בלא הזדקקות למבול
שפעל זאת, שהרי ביארנו שבכוחה של התשובה והתפילה להפך ולשנות את המציאות ממעמד אחד
למשנהו, להפוך את מידת הדין למידת הרחמים.

⁴ על היחס השווה בין תפילה לתשובה, ראה: רש"י (תהלים נא, יז): "ה' שִׁפְּתַי תִּפְתָּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ - מחול לי ויהי לי פתחון פה להגיד תהילתך"; "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה", כאשר המכנה המשותף לג' עניינים אלו הוא העברת רוע הגזירה מחמת שינוי המעמד האישי.

⁵ רמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ד).

⁶ ראה: משך חכמה (בראשית ח, יט).

⁷ שבת (לג ע"ב).

⁸ ראה גם: ברכות (לה ע"ב).

⁹ על תפנית זו ניתן ללמוד גם מדברי הירושלמי (שבת פ"א ה"ב), שאמר רשב"י שאם היה בשעת מתן תורה היה מבקש מהקב"ה שאדם זקוק לב' פיות, אחד לדברי תורה והשני לדברי חולין. חזר ואמר, שמספיק פה אחד. ויש להשוות את חזרתו ממגמתו הראשונה, להפריד בין דברי תורה לחולין, לתפנית שחלה בדעתו בין היציאה השנייה מהמערה לזו הראשונה.

ברם, מכיוון שנח לא התפלל על דורו שישבו בתשובה,¹⁰ אזי לא היה מנוס אלא להעתיק את העולם ממצב אחד למשנהו באמצעות מבול במשך זמן של י"ב חודש, שהות המורה על שינוי מעמד.

בכך נוכל להבין מדוע הוצרך הקב"ה לסגור את נח ואנשי ביתו בתיבה ובכך להצילו מימי המבול, הרי הרבה דרכים יש לו להקב"ה להציל את נח, ומדוע בחר דווקא בדרך זו של הסגר י"ב חודש? התשובה היא לאור דברי **חתם סופר** (בראשית, עמ' כב ד"ה ועד"ז) המסביר שבהצלה זו של נח בתיבה יש גם מידה מסוימת של עונש שלא התפלל על דורו שישבו בתשובה, לכך סגר אותו הקב"ה בתיבה י"ב חודש, סגירה שהביאה לאחריה את התפילה שבכוחה היה להפוך את מידת הדין לרחמים.

נראה להעמיק עוד בעניין זה, בכניסה לתיבה כדי להביא את נח לידי תפילה: כאמור, עונשו של נח הוא בכך שלא התפלל על דורו שישבו בתשובה ובכך היה נמנע המבול, הוא בהיותו סגור בתיבה - הסגירות מהווה את חוסר האונים והיכולת של האדם לצאת ממצב אחד למשנהו, ומעידה על קביעות מסוימת. סגירת נח בתיבה במשך זמן של י"ב חודש, תקופה של מעבר ושינוי מעמד, היוותה מידה כנגד מידה.

כאשר היה נח סגור י"ב חודש בתיבה, השכיל להבין שעונשו הוא בזה שלא התפלל על דורו שישבו בתשובה וישנו את דרכם ומעמדם האישי מול הקב"ה, דבר הרמוז בקריאת התורה למקום ההצלה 'תיבה' ולא 'אניה' וכדו', להורות על כך שרצה הקב"ה ללמדו לנח את מעלת תיבת התפילה שביכולתה להביא את האדם לידי שינוי מעמד וממילא להסרת הגזירה.

בזה יובן גם לשון הפסוק: "צָהַר תַּעֲשֶׂה לְתִבָּהּ"¹¹ -

בין למאן דאמר חלון בין למאן דאמר אבן טובה, יקשה למה אפקיה קרא בלשון צהר? ונראה... דגדולים צדיקים שמהפכין מידת הדין לרחמים.

והנה בדור המבול שנתגברו דינים דאלוקים... על העולם הייתה עת צרה לשונאי ישראל ולא היה באפשרי שינצל נח, אזי לימדו השי"ת שיעשה מער"ה צה"ר.

וזה שאמר הכתוב צהר תעשה לתבה, ר"ל מתיבת צה"ה תעשה צה"ר.¹²

לאור זאת מובנים דברי הבבלי הנ"ל (אות א) שהיה עונש גם על נח 'אלא שמצא חן בעיני ה' - אכן נח לא התפלל על דורו, אך דבר זה נבע מחוסר ידיעתו שיש בכוחה של התפילה להפוך את מידת הדין למידת הרחמים. אשר לכן, סגר אותו הקב"ה ב'תיבה' ללמדו על מעלתה של התפילה שבכוחה לשנות את מעמדו האישי של האדם מול בוראו, כך שיכל היה למנוע את המבול כאמצעי לשינוי מעמד הבריאה ולהתפלל על דורו שישבו בתשובה ובכך להפוך את מידת הדין למידת הרחמים וליצור שינוי מעמד בבריאה ובאנושות.

אולם, הקב"ה הכיר בנח שיש לו את היכולת להשכיל זאת, ומחמת שמצא חן בעיני ה', "שהיו כל מעשיו לפניו נאים ונעימים",¹³ הצילו למען העתיד שיתפלל להפיכת מידת הדין למידת הרחמים.

¹⁰ זוהר (פרשת נח, סז ע"ב).

¹¹ בראשית (ו, טז).

¹² אגרא דכלה (פרשת נח, טז). כע"ז, ראה: תולדות יעקב יוסף (פרשת נח, ד"ה והנה צהר).

¹³ רמב"ן (בראשית ו, ח).

ד. סוד הקשת בענן

לאור הדברים האמורים עד כה ניתן להבין את עניינה של אות הברית, הקשת:
 "אֶת קִשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעָנָן" ¹⁴ - נוהג היה **החתם סופר** לומר בפרשת נח שראשי התיבות במילת 'קִשְׁתִּי' הם: קדושת, שמי, תורת, ימיני. ¹⁵
 ויש לברר מה טיבה של הנהגה זו.
בבלי ברכות (לב ע"ב) נאמר:

מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה... משום שנאמר סְפוֹתָהּ בְּעָנָן לָךְ מַעְבֹּר תִּפְלָהּ.

אחד מתפקידיו המרכזיים של בית המקדש הוא בית תפילה, "כִּי בֵּיתִי בֵּית תִּפְלָה יִקְרָא", ¹⁶ כאשר יסודה של התפילה הוא המפגש הישיר של האדם מול בוראו, ¹⁷ עמידה המביאה את האדם לשינוי מצבו האישי בו היה שרוי לפני התפילה למצבו העכשווי בו הוא קרוב לבוראו. אולם, 'מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה', המפגש הישיר עם הקב"ה שהיה מתבטא בבית המקדש, בית התפילה, הועם בעקבות ענן החוצץ בין ישראל לאביהם שבשמים, 'סְפוֹתָהּ בְּעָנָן לָךְ מַעְבֹּר תִּפְלָה' ¹⁸.

אולם, סגולה נפלאה מלמד אותנו **השולחן ערוך** (או"ח סי' קכב סעי' ג) ¹⁹:
 הרגיל לומר ד' דברים אלו זוכה ומקבל פני שכינה: עשה למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך.

ניתנה לו לאדם, גם בהעדר המקדש כמקום המפגש הישיר עם הקב"ה, היכולת ליצור את המפגש המביאו לידי שינוי מעמדו האישי מול בוראו - בתפילה למען כבוד שמו של הקב"ה בעולמו, ובכך 'זוכה ומקבל פני שכינה', מפזר את הענן המבדיל בינו לבין הקב"ה ו"אין תפילתו חוזרת ריקם". ²⁰

בכך מתבאר רובד נוסף בהנהגתו של נח שלא התפלל על דורו שישבו בתשובה ועל תפילתו 'תפילת הצדיקים' שהפכה את מידת הדין למידת הרחמים - נח לא התפלל על דורו מפני שעוונותיהם מנעו את יכולת המפגש עם הקב"ה המביא לשינוי מעמד האדם ולהסרת הגזירה מעליו, בבחינת 'סְפוֹתָהּ בְּעָנָן לָךְ מַעְבֹּר תִּפְלָה'.

אולם, לאחר שהות של י"ב חודש בתיבה, הורה לו הקב"ה את 'תפילת הצדיקים' שבכוחה לפרוץ את המסך המבדיל ולקבל פני שכינה, כתפילת משה על ישראל לאחר חטא העגל שיסודה למען כבוד שמו, בבחינת: 'עשה למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך'. לזאת הורה הקב"ה "אֶת קִשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעָנָן", היינו כהנהגת החתם סופר - את קשת"י = תפילה המיוסדת על תפילה למען שמו של הקב"ה - 'קדושת, שמי, תורת, ימיני' - שביכולתה לפרוץ את

¹⁴ בראשית (ט, יג).

¹⁵ ראה: ליקוטי חיים בן חבר (מנהגי מרח"ס, דף מא ד"ה ולא אוכל).

¹⁶ ישעיהו (נו, ז). ראה גם: בבלי ברכות (כו ע"ב).

¹⁷ על התפילה כעמידה לפני ה', ראה: בבלי סנהדרין (כב ע"א); חידושי הגר"ח סולובייצ'יק על הרמב"ם (הל' תפילה פ"ד ה"א); הרא"ה קוק (מצוות ראיה, עמ' ה); עמק ברכה (תפילה, עמ' י).

¹⁸ על משמעות הענן כעיבוי חומרי המונע מהשראת שכינה, ראה: עוללות אפרים (חלק שני מאמר קיז ד"ה ע"כ נראה לפרש, הוצאת ברזני ח"א עמ' קנו): "כי שכן עליו הענן, היינו ששכן על משה עב וחשכת חומרו, שהמשיל כענן זה המחשך ומבדיל בין האדם לבין אור שכלו".

¹⁹ כ"כ טור (או"ח סי' קכב), אך במקום "כל הרגיל" כתב: "כל הזריז".

²⁰ המנהיג (סי' סב); אורחות חיים (הל' תפילה, אות כא).

הענן ולהביא את האדם למפגש עם בוראו שיסודו בשינוי המעמד האישי והפיכת מידת הדין למידת הרחמים.²¹

זהו הביאור בדברי הקב"ה: "וְהָיָה בְּעֵינֵי עֲנָן עַל הָאָרֶץ" - כאשר תשרור מידת הדין בעולם, "וְיִנְרָאֲתָה הַקֶּשֶׁת בְּעֵנָיו", יש ביכולת האדם על אף הענן המבדיל ליצור את המפגש עם הקב"ה ולהביא לידי הפיכת מידת הדין למידת הרחמים.

ה. נח וראש-השנה

לאור הביאור עד כה אודות תפילתו של נח שחשבה היא כתפילת הצדיקים שיש ביכולתה להפך את מידת הדין למידת הרחמים, נוכל להבין את בקשת נח בתפילתו: 'בי יכתירו צדיקים - יתכללון בי צדיקיא', וביאר רש"י (בראשית רבה פרשה לד, א) את בקשתו:

בניסים שעשה עימי יודו הצדיקים ויכתירו, שיתנו לך כתר של שבח, שיהיו קובעים בתפילתם גם את נח באהבה זכרת.

אשר לכן, בתפילת ראש-השנה מזכירים אנו את נח בפסוקי זכרונות:

וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים... על כן זכרנו בא לפניך ה' אלוקינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים,²² ככתוב בתורתך ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר איתו בתיבה ויעבר אלוקים רוח על הארץ וישוכו המים.²³

טעם הזכרתו של נח בתפילת ראש-השנה הוא לאור האמור - בכוחה של התפילה להביא לידי שינוי מעמדו האישי של האדם מול בוראו, להפוך את מידת הדין למידת הרחמים. והנה, בדברי המדרש (ויקרא רבה, פרשה כט) מתואר עניינו של ראש-השנה:

עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר - בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדיון הוא עולה. מאי טעם? עלה אלוקים (מידת הדין) בתרועה.

ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' (מידת הרחמים) בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מידת הדין לרחמים.

אשר לכן, בראש-השנה בו דן הקב"ה את עולמו ויושב על כסא דין, זקוקים אנו לעורר את כוח התפילה ובכך להפוך מידה זו למידת הרחמים, דבר שהיה בזמנו עם נח, האדם הראשון שלימדו הקב"ה את סודה וכוחה של התפילה שמהפכת את מידת הדין למידת הרחמים.

²¹ על השוואת הקשת לתפילת הצדיקים, ראה: זוהר (פנחס, רטו ע"א), שבקשת יש ג' מיני גוונים: לבן, אדום וירוק, כנגד ג' האבות, שהם צדיקים.

²² נחלקו הפוסקים האם הכוונה על ישראל או על כל אומות העולם, ראה: שו"ת שאילת יעבץ (ח"א סי' קמד); שו"ת חת"ס (אור"ח סי' קסה ד"ה וצ"ע).

²³ מתוך תפילת מוסף לראש-השנה.